

(ПО)ПИС(ИВ)АТИ

(Дејан Илић: *Каџасџар*, НБ „Стефан Првовенчани“, Краљево, 2013)

На први поглед нова песничка књига Дејана Илића *Каџасџар* не доноси никакве битне поетичке промене: исти породично-интимистички тематско-мотивски круг, поетика „малих покрета“, пописивање блиског и најближег и оних тешко приметних, неухватљивих промена у томе, песме-слике или песме-ситуације, привидна наративност прекидана опкорачењима која динамизују песму и нарушавају поклапања стиховног и синтаксичког низа. И збиља, када би поезија и читање поезије били оно што никако не могу бити: непристрасно бележење поетичких квалитета уз коришћење познате појмовне апаратуре, тада поезија заправо не била важна, тада се не би ни по чему разликовала од уобичајених службеничких и сродних послова. Реч је ту ипак о нечем другом, а то „друго“ крије се у наизглед једноставном и хладном, неутралном, катастарском пописивању животних чињеница и могућности у поезији Дејана Илића, иза којег пред нама и у нама протиче живот. Управо о томе се ради у поезији, и у овој књизи: „Прво скренете лево, па одмах десно,/ ту је некада било кошаркашко/ игралиште, пређете преко те депоније,/ и наилазите на башту ресторана,/ који је сада затворен, наставите/ тим правцем до краја улице/ где је некада био стонотениски/ клуб *Парџизан*, то је сад ништа,/ разваљени магацин. (...) Идете још мало и, слева,/ видећете велику бетонску рупу,/ затрављену и пуно смећа,/ е, то је био базен, као деца/ ту смо се купали. И даље пратите/ аутопут, и после базена, то је одмах/ ту, блиставо стаклено здање,/ *Forma ideale*, и, дакле, крај зоне/ у којој ће ускоро/ нићи предиван шопинг мол“ (песма „*Forma ideale*“). Субјект се обраћа (себи) у другом лицу, и тиме призива и понавља уметнички поступак класичне Кишове приче „Улица дивљих кестенова“ из *Раних јага*. Али постоји и неколико важних разлика између Кишове приче и Илићеве песме, поред болног суочавања са пролазношћу које им је заједничко. Наиме, из подтекста „Улице дивљих кестенова“ пробија страшна тема Другог светског рата и холокауста, која као таква у свести читаоца местимице и надвладава основни мотив; са друге стране, у Илићевој песми, упркос привидном одсуству страха историје и привидном миру, читава градска зона на Аутокоманди бива потпуно избрисана и „преуређена“. Такође, док Кишова прича говори о прошлости и (тадашњој) садашњости, Илићева песма се завршава сликом из будућности: предивни шопинг мол као симбол долазећег времена и спој лаке забаве, капиталистичке идеологије и конзумеристичког менталитета извесност је пред којом песнички субјекат, осим у песми, остаје немоћан. И управо ту, у последњем стиху и прелазу, на његовом крају, са горке ироније у тамно меланхолични тон, јер живот се сурово подсмехнуо песничком субјекту, као што ће, или већ јесте, и другима, у том прелазу, дакле,

крије се кључна промена у осећању света у новој Илићевој књизи. Меланхолија, дакле, која сенчи кључне и већину песама у *Каџасџиру*, и приближава се с једне стране резигнацији, а са друге готово мистичној ведрини, производ је промене егзистенцијалног, а тиме и поетског фокуса: уместо субјекта који себе смешта и препознаје у одређеном простору и времену, сада као да се тежиште поставља у простор и време, док је субјект само један од састојака тог сложеног комплекса, пролазан као и све друго. Тако долази до темпорализације простора, као у наведеној и неким другим песмама: простор око Аутокоманде не постоји у једној тачки времена, оној у којој се субјект обраћа саговорнику, него дијахронијски: прошлост, садашњост и будућност једновремено протичу тим простором. Сродан, а обрнут поступак, који би био специјализација времена, може се пронаћи у следећим стиховима: „са терасе,/ замишљамо италијанске/ градове, у којима сам био и нисам/ био, цркве, с друге стране мора,/ и мале тргове на којима си/ као код куће, иако си напољу// лепе фонтане, њихове столетне очи (...)“ (песма без наслова из циклуса „У предсезони“). Размицање и стапање основних људских категорија овде уноси динамику у привидно статичне песме, али је важније стога што ритам песме и кретања унутар ње приближава људском ритму и „тачније“ га самерава и усклађује са њим.

У дослуху са овим финим поетичким померањима је и повлачење субјекта Илићеве поезије, успостављање неосетне дистанце између њега и света. Он као да постаје све више пасиван посматрач и сада покушава сопствено искуство, дакле, пре искуство него доживљај, да узглоби у поједине, наоко једноставне и свакодневне егзистенцијалне ситуације. Отуда и песме унутар циклуса чини се да имају за нијансу мање самосталности него у претходним књигама: песме се, као и њихов субјект, на изванредан начин сигурније осећају у већим целинама, у познатом простору. То им уланчавање, међутим, са друге стране обезбеђује додатни квалитет: оснажене зрачењем из „срца циклуса“ нове песме даље и дубље осветљавају живот и његове покрете. Ово је најочљивије у првом циклусу *Каџасџира*, „У предсезони“. Песме из „Предсезоне“ враћају се једној од Илићевих опсесивних тема: мору и летовалиштима изван сезоне. Насупрот популарном културноисторијском и туристичком приступу и одушевљењу морем и приморским градићима и насељима, који у нашој поезији утемељују неосимболисти (Христић, Лалић), а готово да нема песника који није платио свој обол овом тренду, (разуме се, не само у нашој поезији), Илић овом тематском комплексу прилази из другог, животног угла и представља свет приморја у његовој голој, сиромашној свакодневици. Другим речима, песник приказује како тај свет заправо изгледа током две трећине године, пре него што се упале светла туристичке позорнице: „јер предсезона је и поток је/ поток, улива се у море и прави/ жало// ластавице то воле, предвече,/ понека окрзне ту измешану воду// дајеш ми руку, да пођемо даље,/ нашој кући, пре но што/ мрак падне// јер предсезона је/ и пуно је паса луталица/ и улична расвета још не ради“. Песма и цео циклус почињу везником „јер“, што не имплицира толико повезивање ове песме са онима из претходних књига које се баве истом тематиком, колико заправо сугерише настављање, и повлачење истих или сличних животних ситуација, па коначно и кретање у истом, затвореном животном кругу, а то може бити везано колико за свет који се описује, толико и за субјекта ове поезије. Ово је додатно потенцирано управо везником „и“, који се јавља

у готово свим песмама у истој функцији: поред набрајања и каталогизовања ствари и појава, реч је, дакле, о настављању и понављању, о истом. Илић не понавља само везнике, већ и мотиве какви су (равни) кровови, плоче (на кућама), градилишта, али и остављање трагова или грађење кула на песку; а потом и синтаксичке конструкције: „и поток је/ поток“ (прва песма циклуса), „и плажа је стварно плажа“ (пета песма). Све то скупа сугерише и недовршивост, привременост и несталност људских послова, као и непрестано и увек ново изграђивање цивилизације, упркос великом културном и цивилизацијском наслеђу које Медитеран обично подразумева.

Сличну (али и различиту) функцију овој коју имају везници у првом циклусу, играју заменице у циклусима „Свет око нас“ и „Катастар“. И у једном и у другом циклусу песнички субјект води замишљени дијалог са својом ћерком, девојчицом која тек ступа на позорницу живота и пред којом се свет отвара у свом богатству и разноврсности. Преко призивања и суптилног поигравања са креативним поступцима поезије за децу, песнички субјект овде изнова учествује у стварању света, онеобичавајући све оно што је свакодневно и познато, али и преиспитујући сопствено животно искуство. Односним заменицама „ово“, „овде“, „ту“, „тамо“, „одавде“ песнички субјект увлачи и читаоца у свет песме и позива га да саучествује у креативном процесу, а са друге стране својој саговорници представља свет као нешто што је дохватљиво и спознајљиво. Овим он заправо жели да, као императив наука који саговорници оставља у наслеђе, наметне, или, тачније, сугерише усредсређеност на блиско, опонирајући на тај начин Хераклитовој максими која стоји као мото *Καὶ ἄσπῆρα*: „Човек је одвојен од онога што му је најближе.“

У завршном, класичном илићевском циклусу „Регије“ песник се враћа темама путовања, посматрања, промишљања других места. Тако је и у песми „Златар“: „Овде ћемо преноћити, прекинути/ путовање и одморити се. У планини,/ у мотелу, што се усидрио сред шуме,/ између рибњака. Угледати рибицу/ изашлу на површину. Накратко, златну,/ блесак на води, крљушт, под сводовима/ четинара, у близини магистрале/ што се, блистава и нова, усекла/ у речице, потоке, вододерине./ И кад увече легнемо, нећемо сањати,/ спаваћемо, као ово дрвеће, сто година,/ као топови, пробудиће нас цвркнут,/ клокот, злато возила која се никада/ не заустављају, неуморно лутају и бришу/ сва растојања и одроне на земљи.“ И ова, као и претходна *Sky Blue Sky*, чији је наслов преузет од бенда *Wilco*, а из песме овог бенда је и мото наведеног циклуса, носе у себи осећање немерљивих а блиских земаљских пространстава и дах слободе који и карактерише музику групе и целог алткантри покрета, званог и американа. Овом линијом и Илић уписује себе у традицију „on the road“ поетике, једног од најзначајнијих поетичко-стилских комплекса (поп-)културе прошлог и овог века. Као у чувеном Керуаковом роману, тако се и у Илићевим песмама појављују пријатељи, саборци и учитељи: италијански песници Орели и Пустерла, и Тадић у претходним циклусима, као припадници тајног братства песника, који се изнова, попут деце чуде и диве свету око нас. Сви они заправо памте и чувају живот као највећу вредност и драгоценост, и попут брата песниковог деде из завршне песме „Стакло и кестење“ шаљу „кутије крупног лакованог/ кестења, које ћемо пећи на електричном шпорету,/ у новој кући, где се након продаје имања/ преселила и његова кућа“.